

Ressenya: Teresa Blanch Bofill, La gestió dels museus i el patrimoni en les polítiques culturals a Catalunya (1980-2018)

Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, 2018.

Daniel Rico Camps

14/05/2020

Abstract

En aquest treball, l'autora analitza de forma crítica i exhaustiva quins han estat els models de gestió i finançament dels museus i el patrimoni cultural a Catalunya durant els darrers quaranta anys, i planteja un conjunt de reflexions sobre l'estat actual del sector i les línies estratègiques que a hores d'ara s'estan plantejant per resituar-lo i adaptar-lo als canvis socials, econòmics i tecnològics amb què s'enfronta el segle XXI.

Ressenya

Teresa Blanch és una museòloga ben coneguda a Catalunya, amb una llarga i sòlida trajectòria professional, sobretot en l'àmbit del patrimoni i els museus locals, a la qual s'afegeix una estreta i ininterrompuda vinculació amb la universitat com a docent i promotora infatigable de la inserció laboral dels nostres estudiants. Aquesta trajectòria ara s'ha vist coronada, si es pot dir així, amb la lectura de la seva tesi doctoral, titulada *La gestió dels museus i el patrimoni en les polítiques culturals a Catalunya (1980-2018)* i defensada a la Universitat Autònoma de Barcelona el 29 de novembre de 2018.

En aquest treball, l'autora analitza de forma crítica i exhaustiva quins han estat els models de gestió i finançament dels museus i el patrimoni cultural a Catalunya durant els darrers quaranta anys, i planteja un conjunt de reflexions sobre l'estat actual del sector i les línies estratègiques que a hores d'ara s'estan plantejant per resituar-lo i adaptar-lo als canvis socials, econòmics i tecnològics amb què s'enfronta el segle XXI. A més d'un balanç del que s'ha fet, en el qual s'assenyalen els assoliments i les mancances de les polítiques culturals del nostre país en temps de democràcia, la tesi està particularment orientada a comprendre la complicada situació en què es troben avui en dia els museus i el patrimoni a Catalunya, especialment arran de la crisi econòmica encetada l'any 2008, i a establir les premisses bàsiques a partir de les quals s'ha de discutir i endegar la reordenació del sector en els propers anys si es volen preservar els valors socials i culturals del patrimoni en un món cada vegada més orientat a sotmetre-ho absolutament tot a l'imperi del profit econòmic.

Es tracta d'una recerca important, fruit d'un estudi profund de la bibliografia especialitzada i d'un coneixement de primera mà de l'objecte d'estudi, al qual sens dubte ha contribuït l'àmplia experiència de l'autora com a museòloga i gestora del patrimoni cultural local des dels anys vuitanta i també el fet que bona part de les dades i els arguments de la tesi s'hagin obtingut a partir d'entrevistes semiestructurades a set destacats professionals de la museologia a Catalunya i d'un bon nombre d'entrevistes informals a altres experts i responsables de l'administració pública, totes

realitzades entre els anys 2013 i 2016 en el marc de diferents reunions de treball i jornades especialitzades.

El treball arrenca amb la formulació de quatre hipòtesis (més dues “subhipòtesis” derivades de les anteriors) sobre els principals reptes que la gestió dels museus i el patrimoni a Catalunya haurà d'afrontar en les properes dècades (tots extensibles, en bona manera, a la resta d'Espanya i, segons el meu parer, a una part gens menyspreable d'Europa). Aquestes hipòtesis es discuteixen i es contrasten en l'extens capítol conclusiu, mentre que el cos de la tesi descriu acuradament els aspectes de política cultural (capítol II) i de gestió i finançament (capítol III) que les avalen i sustenten. El treball també inclou un primer capítol de caràcter generalista sobre el pas de la museologia clàssica a la nova museologia, i es completa amb una sèrie d'annexos de tipus documental.

Les reflexions més rellevants de Teresa Blanch en termes d'actualitat parteixen d'un fet inapel·lable: la progressiva disminució, en el darrer decenni, dels recursos públics destinats al patrimoni cultural (una tendència que no sembla que s'hagi de revertir en un futur pròxim) i la necessitat imperiosa de buscar fonts alternatives de finançament i formes més eficients de gestió, així com de dissenyar estratègies més efectives d'atracció i fidelització de nous i antics visitants. Entre les diferents iniciatives promogudes per les administracions públiques per afrontar aquesta difícil situació, que posa particularment en perill la supervivència del molts equipaments i elements patrimonials de dependència municipal (majoritaris en el nostre país), l'autora detecta tres grans línies d'actuació, totes estretament relacionades entre si: la potenciació de nous models de gestió basats en el binomi públic-privat (externalització de serveis, micromecenatge, signatura de contractes, programa amb objectius quantificables, etcètera), una vinculació més directa i explícita del sector del patrimoni amb el sector del turisme, i el desplegament de xarxes de cooperació entre els museus que tenen afinitats temàtiques i comparteixen territori.

En el gruix de les accions i els instruments de política cultural que s'han posat o s'estan posant en marxa per concretar aquestes directrius (com ara la creació de l'Institut Català d'Empreses Culturals i l'Agència Catalana de Patrimoni Cultural, destinada a incentivar i facilitar la cooperació públic-privada; la creació, per part de la Generalitat, d'una plataforma anomenada Visitmuseum, que té l'objectiu d'internacionalitzar el patrimoni català i fer-lo més rendible econòmicament, o la creixent tendència a ubicar moltes oficines de turisme dins els museus d'àmbit local), Blanch hi veu coses positives i, en general, bones intencions, però també moltes vaguetats, contradiccions i, sobretot, un desconeixement (o incomprensió) alarmant de la *realitat* patrimonial i museística que els professionals coneixen. El model de gestió compartida és, certament, una oportunitat per repensar i millorar aquesta realitat, però perquè sigui viable s'hauria de dotar de més autonomia els museus i alliberar-los de les cadenes i entrebancs que comporta la gestió directa. L'externalització de serveis serà positiva sempre que sigui complementària i no substitutòria de la gestió pública, prioritzi la millora dels serveis sobre la reducció de les despeses i no estigui acompanyada d'una precarització de les condicions laborals dels treballadors de les empreses privades. La participació dels professionals del patrimoni en el mercat turístic és necessària i fins i tot desitjable, però ha de ser activa (liderada pels mateixos museòlegs), no pot afavorir la comercialització del patrimoni en detriment de la conservació i la recerca i ha d'evitar de totes totes la banalització dels recursos patrimonials. La proposta des de la Generalitat d'activar xarxes temàtiques i territorials és positiva, però les iniciatives encetades són encara molt insuficients, estan mancades de recursos i estratègies planificades i necessiten comptar amb la participació i el consens de tots els agents implicats.

Aquestes són tan sols algunes de les principals idees, perspectives i propostes amb què Teresa Blanch creu que s'hauria d'articular l'actual replantejament, per part de l'administració autonòmica, del sector museístic i patrimonial a Catalunya, la síntesi més actualitzada del qual és el nou Pla de museus, Museus 2030, encara pendent d'aprovació. La persistència del debat és necessària i el seu enriquiment, urgent. En l'horitzó no només està en joc la conservació i la valoració del nostre patrimoni cultural i de les institucions que en són dipositàries, sinó també la preservació i la dignificació d'una professió que encara avui en dia se sent poc reconeguda, escassament escoltada i molt desprotegida a escala laboral.

Accessible a :

<https://ddd.uab.cat/record/203211>

Copyright